

STICHTING STADSHERSTEL KAMPEN

Postbus 259
8260 AG Kampen
tel. 038-3312377
fax 038-3337123
info@stadsherstelkampen.nl
www.stadsherstelkampen.nl

Donateursbericht

Lezing over tegels

Op uitnodiging van Stichting Stadsherstel Kampen zal de heer Jan Pluis uit Noord Sleen op 10 april 2007 voor de historische vereniging Jan van Arkel, een lezing verzorgen. Deze lezing draagt de titel ***"Tegeltoepassingen in Nederland"***

Toelichting:

De manier waarop tegels zijn toegepast is van land tot land en van streek tot streek verschillend. Wij beperken ons tot de toepassing in Nederland en maken een reisje door de elf provincies. Daar laten we u binnen kijken in schipperswoningen, boerderijen en burgerhuizen.

Wij gaan de reis beginnen in de Groninger veenkoloniën waar schippers (kapiteins) hun woningen lieten betegelen met tableaux (bloempotten en schepen) en ornamenttegels. In Friesland waren tegel- en aardewerkfabrieken vanaf het begin van de 17de eeuw (Harlingen), vanaf 1700 (Makkum) en in Bolsward (1737-1800) gevestigd. In Makkum is behalve Tichelaar nog een tegel- en aardewerkfabriek geweest die van 1784 tot 1812 in bedrijf was namelijk Kingma. Hier werkte de uit Amsterdam afkomstige schilder Adam Sijbel. Van hem zijn nog prachtige betegelingen bewaard gebleven. De Workumer Kamer is daarvan wel de bekendste. Van de bekende Friese bloemtegels zullen enkele voorbeelden van de toepassing getoond worden.

In de welvarende Zaanstreek lieten de veelal doopsgezinde kooplieden in hun woning een smuiger plaatsen. De smuiger (haard) heeft een betegelde achterwand die aan de achterzijde naar voren buigt. De smuigers in de Zaanstreek zijn gewoonlijk rijk betegeld met dure bijbeltegels uit de Amsterdamse fabrieken.

Het verzorgingsgebied van de Rotterdamse tegelbakkerijen betrof vooral Zuid-Holland en Zeeland. De grote - meestal paarse - tableaux met bijbelse voorstellingen in een rijke omlijsting, worden daar in tal van boerderijen aangetroffen. Zij sieren vooral de boezem van de schoorsteenmantel. De tegelfabrieken in Utrecht hadden niet alleen de provincie zelf als afzetgebied, maar ook de provincies Noord-Brabant en Gelderland. De paarse bijbeltegels uit Utrecht zijn in de schouwen van vele boerderijen te vinden.

De Noord-Brabantse tegelschouwen zijn meestal van bescheiden aard. Soms vindt men daar ook tableaux van 3 x 2 tegels met de gekruisigde Christus en OLVrouw van Den Bosch. In Limburg zijn de tegelschouwen vaak nog bescheidener van aard dan in Noord-Brabant. Dikwijls is de vuurnis omgeven door een gietijzeren versiering met rondom een aantal tegels van Rotterdamse makelij.

Niet zelden ziet men in Overijssel bij grotere boerderijen, dat de vier wanden van de kamer geheel met paarse bloempotttegels zijn bekleed. Alleen de schouw toont gewoonlijk de duurdere bijbeltegels. In Drenthe spelen Havelte en Ruinerwold een bijzondere rol ten aanzien van de betegelingen. Door de boterhandel over de Zuiderzee kwamen de schippers in contact met tegelhandelaren uit Holland. Zo treft men hier tegels aan uit Rotterdam, Amsterdam, Utrecht en Friesland, geregeld van verschillende fabrieken in één boerderij. Het is bekend dat in Staphorst, Rouveen en omgeving nagenoeg elke boerderij betegeld is of is geweest. Opmerkelijk is de bonte mengeling van vaak veelkleurige tegels uit Utrecht of Friesland. Klaas Tuin heeft hierbij een cruciale rol gespeeld. Na de Eerste Wereldtentoonstelling in 1853 in Londen zien wij een stroom van nieuwe decors op tegels. De ornamenttegels, die in de 16de en 17de eeuw een belangrijke rol had gespeeld, keerde terug

in de huiskamer. Ook de wisselwerking tussen behang en tegels is dan duidelijk aantoonbaar. Tal van huiskamers worden rondom betegeld met behangpatronen. Rond 1895 deed de Jugendstil zijn intrede. De tegel- en aardewerkfabrieken haakten hierop in. Behalve de Friese en Utrechtse fabrieken werden nu ook tegels geleverd door onder andere Rozenburg in Den Haag en De Distel in Amsterdam. In diezelfde tijd werden ook in Kampen tegels, tableaux en tegelplaten beschilderd in het bedrijf van de ENKK (Eerste Nederlandsche Keramische Kunstinrichting). Na het voortreffelijke artikel van de heer Teunissen in de Kamper Almanak van 1981 is een aantal nieuwe feiten bekend geworden. In de 20ste eeuw zijn tal van nieuwe decoratietechnieken ontwikkeld. Zoals reeds in Kampen het geval was, ziet men ook elders dat met emailverf op tegels wordt geschilderd.

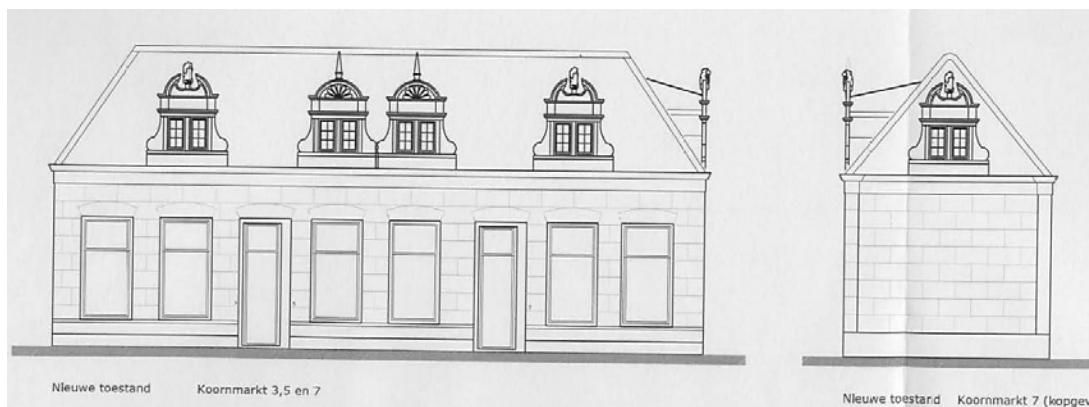
De lezing wordt afgesloten met enkele fraaie voorbeelden van de wapens van Overijssel en Apeldoorn, die gedecoreerd zijn door de glazenier Nanning de Vries uit Amsterdam.

Namens de historische vereniging Jan van Arkel nodigen wij ook u uit voor het bijwonen van genoemde lezing op dinsdagavond 11 april a.s. De bijeenkomst wordt gehouden in gebouw "De Regenboog" aan de Broederweg 32 te Kampen en vangt te 20.00 uur aan.

Nieuwbouw Margaretha

Inzake de nieuwbouwplannen van Margaretha zijn de laatste maanden diverse artikelen in de media verschenen. Als bestuur van SSK betreuren wij met name de berichten – van het netwerk Buren van IJsselheem – ten zeerste. De informatie die zij naar buiten hebben gebracht geeft naar onze mening niet altijd de werkelijkheid weer. Dit stoort ons, juist omdat in onze ogen zowel deltaWonen als IJsselheem hun uiterste best hebben gedaan alle partijen zoveel mogelijk tegemoet te komen. In onze vorige nieuwsbrief heeft u kunnen lezen wat er op verzoek van SSK is gewijzigd aan de plannen voor het Broekemapand.

Inmiddels lijkt het er met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid op dat alle vijf de kapellen van het voormalige Heilige Geest Gasthuis een plaatsje zullen krijgen op het gebouw van de voormalige nutsbedrijven aan de Koornmarkt. Ook in deze plannen kunnen wij ons prima vinden.

We spreken de hoop uit dat er voortgang in de nieuwbouw van Margaretha mag komen, zodat de huidige bewoners zo spoedig mogelijk ook in een verantwoorde omgeving zullen wonen.

Jaarverslag

Het doet ons genoegen u bijgaand tevens het jaarverslag 2006 te kunnen aanbieden.

Met vriendelijke groet namens het bestuur van SSK,

Annie van 't Zand
secretaris

Kampen, februari 2007